

Belgische romantiek heeft vele gezichten

LUDO DOSOGNE

Ter gelegenheid van de 175ste verjaardag van België organiseren de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België een grootse tentoonstelling over de romantiek.

Hoog oploaiende gevoelens en verstilde dromerijen

Onder Leopold I beleefde de romantiek in de Belgische schilder- en beeldhouwkunst haar hoogtijdagen. En dat was iets later dan in de buurlanden. Patriottische taferelen en verwijzingen naar de eerste vorst mochten op de tentoonstelling *De Romantiek in België* uiteraard niet ontbreken. Toch zijn het vooral romantische thema's als heimwee en verlangen, die de aandacht opeisen. Hoog oploaiende gevoelens worden geconfronteerd met verstilde dromerijen. Dominique Marechal, die zowel commissaris is van de expositie als conservator van de negentiende-eeuwse doeken uit de vaste collectie, selecteerde naast de verhalende schilderijen ook sfeerrijke landschappen en geraffineerde portretten. De Berlijnse Nationalgalerie, de Peterburgse Hermitage, de Londense National Gallery en het Musée des Beaux Arts van Dijon leenden representatieve werken uit.

“De romantiek fungeert als scharniermoment tussen andere kunstrichtingen,” stelt Dominique Marechal. “De sporen van het classicisme zijn niet uitgewist en ook het realisme kondigt zich aan. Sommige kunstenaars leunen aan bij het symbolisme. Kunststijlen komen echter zelden in zuivere vorm voor en beperken zich niet tot een welomschreven periode. Bovendien blijft het begrip ‘romantiek’ erg vaag en dekt het vele ladingen. Dat het bij het grote publiek haast uitsluitend met maffe, historiserende schilderijen wordt geassocieerd, is een groot misverstand dat we met deze tentoonstellingen uit de wereld willen helpen.”

Het spectaculaire schilderij, waarop Gustaaf Wappers op een theatrale manier de Brusselse revolutionaire septemberdagen van 1830 oproept, opent de expositie. Het gigantische doek werd onlangs opgefrist en verhuisde van de vestiaire naar het forum, waar het beter tot zijn recht komt omdat de oorspronkelijke lijst werd teruggevonden en gerestaureerd. Met zwier wordt de patriotische gedrevenheid in de verf gezet. De barokke opbouw herinnert zelfs aan Rubens, die in feite ook een romantisch schilder avant la lettre was.

Antoine Wiertz
De mooie Rosine (1847)
Olieverf op doek, 140 x 100 cm
Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Wiertzmuseum

Eugène Simonis
De droevige kleuter (ca. 1842)
Gips, 47 x 83 x 40,5 cm
Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België

Gustaf Wappers

Taferel van de Septemberdagen 1830 op de grote Markt te Brussel 1835

Olieverf op doek, 444 x 660 cm

Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België

Van Wappers is ook het stemmig doek, waarop hij koningin Johanna van Napels en haar boezemvriendin weergeeft, terwijl ze in een verleidelijke houding naar een bevallige Boccaccio luisteren. Op de schoot van de schrijver ligt zijn *Decamerone* opengeslagen. De rokende vulkaan op de achtergrond zinspeelt op de erotische aantrekkingskracht tussen de personages. De vrouwen lijken eerder op odalissen dan op dames van hoge komaf. Hoewel de kunstenaar de aandacht vestigt op hun gemoedstoestand is elk detail zorgvuldig geconstrueerd.

“De romantiek is een vat vol tegenstrijdigheden,” nuanceert Dominique Marechal. “Het gevoel primeert niet altijd en overal op de rede. Soms wordt de werkelijkheid op een nuchtere, bijna wetenschappelijke wijze geobserveerd. Het academisme blijft doorwerken. Toch wordt tijdens de ‘romantische jaren’ – zoals de kunsthistorici vroeger voorzichtigheidshalve deze periode noemden – heftig gereageerd op de principes van de Verlichting.”

Vluchten in een droom

Wereldberoemde sleutelfiguren zoals Goya in Spanje, Delacroix in Frankrijk, Runge in Duitsland en Turner in Engeland, heeft de ‘Belgische romantische beweging’ niet gekend. De meeste artiesten waren allround en lieten zich leiden door de smaak van potentiële kopers. Vooral de burgerij speelde een doorslaggevende rol.

Velen voelden zich in hun leefwereld gevangen en droomden van verre oorden. “De vlucht is één van de hoofdmotieven van de romantische reis,” licht Marechal toe. “De ontwikkeling van het toerisme na de slag van Waterloo en moderne vervoermiddelen als trein en stoomboot boden nieuwe mogelijkheden. De kunstenaars trokken niet alleen naar Italië, maar bezochten ook minder bekende oorden als Noorwegen, Schotland en Spanje. Sommigen exploreerden ook Noord-Afrika en het Nabije Oosten.” De Vilvoordse schilder Jan Frans Portaels, die trouwens de schoonzoon was van de neoclassicist Navez, vestigde zijn naam met

het oriëntalistisch doek *De samoen*, dat als ondertitel *Herinnering aan Syrië* meekreeg. Van de Luikenaar Gilles Closson zijn een hele serie werken samengebracht, waarmee hij vroeger vergeefs op de Salons trachtte door te breken zoals zijn *Zicht op de Vesuvius*, *Castellamare*, *Resten van het Romeinse Colloseum* en *Landschap van Latium*.

Hoogtepunten van de tentoonstelling

Dat ook twee werken van de Italiaanse schilderes Mathilde Malenchini Meoni in de tentoonstelling zijn opgenomen is te danken aan haar woelige liefdesrelatie met de Brugse politicus en journalist Louis de Potter, die van het Voorlopig Bewind deel uitmaakte, maar omwille van zijn republikeins streven spoedig geïsoleerd raakte. Zij portretteerde de vrijdenker tijdens zijn verblijf in Italië. Hoewel ze met hem hoopte te trouwen, werd ze door hem verstoten. Romantiek kan echter een gevaarlijke wending nemen. In een vlaag van waanzin duwde ze haar dienstmeid uit het raam.

Dominique Marechal: “De romantiek is een vat vol tegenstrijdigheden. Het gevoel primeert niet altijd en overal op de rede.”

Foto: Saskia Vanderstichele

De opgesloten violist van de Doornikse schilder Louis Gallait kan zijn liefdesonger evenmin stillen. Op de muur van zijn cel heeft hij de naam van zijn beminde gekrabbeld. Het sierstuk van Eugène Simonis, dat een bedroefde kleuter voorstelt, oogt eerder grappig dan vertederend. De moedeloze figuur, die de Oostendenaar Edouard Hamman in gelaten houding uitbeeldt, is er veel erger aan toe, want hij is al zijn illusies kwijt. Misschien mijmert hij over het 'verloren paradijs', zoals dat door de Engelse dichter John Milton zo uitvoerig werd beschreven. Maar ook in religieuze kringen is het niet altijd rozengeur en maneschijn. Charles De Groux penseelde twee geestelijken in traditionele toga. Ze wandelen langs een korenveld. De oudste is zo slecht ter been, dat hij niet enkel op een wandelstok steunt. Hij geeft ook zijn jongere collega een arm. Die kijkt echter misprijzend de andere kant uit. Alsof hij de opgelegde ongehuwde staat betreurt.

Gilles-François Closson
Landschap met watervallen in Latium (1825-1829)
Olieverf op papier, 38 x 58 cm
Luik, Cabinet des Estampes et des Dessins de la Ville de Liège

Op Gallaits *Verzoeking van Sint Antonius* duikt achter de heilige geen wulpse, maar een peinzende naakte vrouw op. De lijst is versierd met engelen, duivels, putti en tafereelen, die verwijzen naar de bijbelpassages over de zondige Eva en de kuise Suzanna. De godsdienstbeleving en de mystiek schenken de romanticus troost of bieden hem een houvast in onzekere tijden. De geknielde figuren op *De dertigdagenmis van Berthal de Haze* gaan volledig op in hun rouwgebed. De schildertechniek, die Henri Leys op dit doek toepast, doet duidelijk denken aan de Vlaamse Primitieven. Even ingetogen kijken de eenvoudige lieden, die bij Charles De Groux een dankgebed na de maaltijd uitspreken. *De engelbewaarder* van Henri Decaisne brengt de kinderlijke toeschouwer, die nestwarmte onder hemelse vleugels apprecieert, in hogere sferen. Voor *De wroeging van Kaïn* baseert de Waalse schilder Joseph Barthélemy Vieillevoye zich meer op *De dood van Abel* van Salomon Gessner dan op de oorspronkelijke bijbeltekst omdat in het afgeleide verhaal meer gevoelsmatige details zijn verwerkt.

Jean-François Portaels
De samoen / Herinnering aan Syrië (1847)
Olieverf op doek, 136,5 x 193 cm
Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België

Talrijke sociaal-realistische doeken horen op de tentoonstelling thuis omdat ze doordrenkt zijn van melodramatische pathos. *De dronkaard* en *De armenbank* van Charles De Groux zijn bevolkt met meelijwekkende figuren. Opmerkelijk is het Sint-Anna drieliuk van Eugene Legendre, dat afkomstig is uit het klooster van Speermalie. De schilder komt op de proppen met een oplossing voor de problemen. De blinde prikt in een bord en de dove wordt niet aan zijn lot overgelaten. Als het luik wordt gesloten zie je de rest. Ook de hogere sociale klassen worden niet vergeten. De Brusselaar Jean Baptiste Madou laat de toeschouwer meegenieten van een luisterrijk kasteelfeest. Louis Dubois observeert de chagrijnige gezichten aan de roulettetafel. Portaels gunt ons een blik in de loge van een theater in Pest (nu een onderdeel van Budapest).

Vele romantische kunstenaars zijn geobsedeerd door de vergankelijkheid en de dood. *De mooie Rosine* van Antoine Wiertz komt oog in oog te staan met een macaber skelet. De extravagante Dinantenaar, die met zijn immense doeken de grootmeesters uit de baroktijd wilde evenaren schilderde ook *De overhaaste begrafenissen*. Een dood gewaande man duwt grijnzend zijn kist open. Johanna de Waanzinnige, die 's nachts met het lijk van haar man rondzeulde, inspireerde Louis Gallait. De hond die de wacht houdt bij het lijk van zijn baas is volgens de titel 'eerder trouw dan gelukkig'. Van het met kaarsen verlichte graf van Rubens worden twee versies van de Antwerpse schilder Jan Hendrik Schaevels en één versie van Kremer getoond. Dit expositieluik wordt afgerond met schimmige doeken, waarop de ruïnes van de abdij van Villers-la-Ville en van het kasteel van Kenilworth zijn afgebeeld.

Ongetwijfeld hebben toonaangevende schrijvers hun stempel gedrukt op de romantiek. Zowel Henri Leys als Nicaise De Keyser borduren voort op Goethes *Faust*. Zij beelden het vrouwelijk hoofdpersonage Margarita uit, die naar de kerk gaat. Ook Friedrich Schiller, Jean Jacques Rousseau, Victor Hugo, Chateaubriand en Lamartine hebben veel invloed uitgeoefend.

EXTRA

Korting voor OKV-abonnees

Op vertoon van de Museumkaart genieten OKV-abonnees korting op de toegangsprijs voor de tentoonstelling *De Romantiek in België*: € 6,00 in plaats van € 8,00.

OKV-abonnees kunnen de **schitterende tentoonstellingscatalogus** (hardcoverversie) aankopen tegen de gunstprijs van € 30,00 per exemplaar (inclusief verzendingskosten). Bestellen bij: Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Hofstraat 15, 2000 Antwerpen of info@okv.be.

De Romantiek in België

EXTRA

OKV-Club

Op zaterdag 9 april om 11 uur nodigt Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen 100 abonnees uit op een gratis geleid bezoek aan De Romantiek in België. 25 onder hen kunnen deelnemen aan de rondleiding door Dominique Marechal, commissaris van de tentoonstelling. De onschuldige hand zal deze gelukkigen uitkiezen. Aansluitend op de rondleidingen kunnen de 100 abonnees deelnemen aan de extra voordelige lunch in The Museum Café.

Kostprijs:

slechts € 20,00 per persoon.

Inbegrepen zijn: voorgerecht, hoofdschotel en dessert. Aperitief en koffie zijn gratis. Niet inbegrepen zijn de dranken.

Intekenen kan door een brief of kaartje te sturen naar Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Hofstraat 15, 2000 Antwerpen of door te mailen naar info@okv.be. De eerste honderd intekenaars ontvangen een uitnodiging.

Gelieve te vermelden of u enkel inschrijft voor de rondleiding, of u ook wenst deel te nemen aan de lunch en of alleen of met twee personen komt.

THE MUSEUM CAFÉ

“Verbeelding en rake observatie vloeien vaak samen,” legt Dominique Marechal uit. “De donkere of de zonnige kant van het leven wordt uitvergroot. Tussen de schilderijen kunnen verbanden worden gelegd omdat ze thematisch zijn geordend. Door het enorme aanbod moesten we een drastische selectie doorvoeren. Maar die bevordert de overzichtelijkheid.”

PRAKTISCH

DE ROMANTIEK IN BELGIË

Van 18 maart tot 31 juli 2005
Eén tentoonstelling op drie locaties:

KONINKLIJKE MUSEA VOOR SCHONE KUNSTEN VAN BELGIË

Regentschapsstraat 1 A,
1000 Brussel
(schilderijen en beeldhouwwerken);

ING CULTUURCENTRUM

Koningsplein 6, 1000 Brussel
(tekeningen en ontwerpsschetsen);

ANTOINE WIERTZMUSEUM

Vautierstraat, 62,
1000 Brussel
Open: van dinsdag tot zondag van 10 tot 17uur,
donderdag tot 21uur
Tel. 02 508 32 11
www.romantisme.be